

Ersättare Hakapääs fråga till välfärdsområdesstyrelsen om talterapiens roll inom elevvården och språklig jämlikhet

1. Inledning: Språket är grunden för lärande

Västra Nylands välfärdsområdes strategiska mål är att stärka de förebyggande tjänsterna och att motverka utslagning. Forskningsresultat visar att ett starkt skolspråk (det så kallade akademiska språket) är grunden för allt lärande, kritiskt tänkande och samhällelig delaktighet. I synnerhet i en tid som präglas av artificiell intelligens och digitalisering betonas förmågan att förstå nyanser och komplexa strukturer. Språkliga svårigheter utgör för tillfället ett "glastak" för många unga med invandrarbakgrund samt för finsk- och svenskspråkiga unga med språkliga svårigheter.

Språkligt stöd är en avgörande faktor som påverkar ungas möjligheter att gå vidare till fortsatta studier och arbetslivet. Om stödet inte ges i tid leder det till studieavbrott, segregation och utslagning. Till exempel visar forskning att över hälften av unga brottslingar har svårigheter att förstå språkliga begrepp och uttrycka sig verbalt.

Talterapeutitjänster är i dagsläget främst riktade till barn i daghemsålder. Via FPA kan talterapi ges för barn i årskurserna 1 och 2, och därefter upphör rehabiliteringen. I många länder – såsom England, Irland, Kanada, Australien och andra nordiska länder – är talterapeuter redan en naturlig del av skolornas vardag.

2. Differentiering mellan språkinlärningssvårigheter och språkstörning

Det är avgörande att skilja mellan svårigheter i att lära sig språket (S2-utmaning) och en utvecklingsrelaterad språkstörning (DLD):

DLD (Developmental Language Disorder): Neurobiologisk störning som förekommer hos cirka 7 procent av barnen oavsett modersmål, och lika ofta hos flerspråkiga som hos enspråkiga.

S2-utmaning: Svårigheter att lära sig språket, eftersom inläringen av det finska språket fortfarande pågår. Det handlar inte om en störning.

I Finland får barn talterapeutisk rehabilitering fram till 7–8 års ålder. Därefter får finsk- och svenskspråkiga barn med språkstörningar inte stöd för sina språkliga svårigheter. Gymnasieundervisningen räcker inte, eftersom de har en utvecklingsrelaterad språkstörning eller någon annan språklig utmaning. När kravnivån i skolan stiger får dessa elever stora svårigheter med lärande och riskerar att bli utslagna.

Hos flerspråkiga barn är det svårt att skilja mellan språkkunskaper som utvecklas och en språklig svårighet, eftersom bristen på övning kan förväxlas med en inlärningssvårighet. Även här är problemet underdiagnostisering: den flerspråkiga elevens verkliga språkstörning förblir oidentifierad, eftersom svårigheterna antas endast bero på lärande av språket. Barnet blir utan nödvändigt stöd.

Å andra sidan tar det 5–7 år att nå en fungerande akademisk språkförmåga (CALP), även om vardagsspråket (BICS) flyter redan efter ett par år. Om eleven inte behärskar skolspråket "läser hen utan att förstå", vilket bromsar lärandet i högstadiet och på andra stadiet.

3. Skolspråk vs. vardagsspråk: "glastak" på utbildningsvägen

Jim Cummins uppdelning mellan vardagsspråk (BICS) och akademiskt skolspråk (CALP) är central för att förstå utmaningarna för elever med invandrarbakgrund.

Vardagsspråket uppnås typiskt inom 2 år. Eleven verkar klara sig väl i sociala situationer. Skolspråket (fackspråket) kräver 5–7 år för att utvecklas till en nivå som möjliggör förståelse av ämnesinnehåll vid läsning av texter, skriftliga uppgifter och logiska resonemang. Ofta börjar problemen tillspetsas i högstadiet och på andra stadiet när texternas svårighetsgrad ökar. Många S2-elever "läser men förstår inte". Detta leder ofta till att begåvade unga styrs bort från akademiska banor på grund av rädsla för språkliga krav, vilket skapar strukturell ojämlikhet och segregation.

4. Talterapeutens mångsidiga uppgifter inom elevvården

Talterapeuterna är för tillfället inte en del av den lagstadgade elevvården (psykolog, kurator, hälsovårdare), trots att deras sakkunskap borde integreras i skolornas sektorsövergripande elevvård. Detta skapar en klyfta mellan medicinsk rehabilitering och skolans vardag.

Talterapeutens roll är inte endast att korrigera uttalsfel utan att också fungera som expert på språklig tillgänglighet inom följande områden:

Dynamisk bedömning: Detta utgör en central åtgärd för barn med invandrarbakgrund. I stället för att enbart mäta det nuvarande ordförrådet undersöker talterapeuten barnets förmåga att lära sig nya språkliga strukturer. Det avslöjar om det rör sig om en verklig språkstörning eller endast brist på övning.

Konsultativt och uppsökande arbetssätt: Talterapeuten är lärarnas expertstöd i klassrummet. Terapeuten hjälper att anpassa undervisningen så att den blir språkligt tillgänglig, till exempel genom att rensa bort "språkligt brus" från

anvisningar eller visualisera textuppgifter i matematikundervisningen. Detta stöder samtidigt hela klassen.

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK): Talterapeuten är expert på visualisering. Hen planerar tillsammans med speciallärarna bildstöd för exekutiva funktioner och begreppsförståelse, vilket är nödvändigt för elever med språkstörning och elever med finska eller svenska som andraspråk.

Flerspråkig bedömning: Talterapeuten kan bedöma barnets språkutveckling också i språk hen inte själv talar genom att handleda tolken eller modersmålsläraren att göra precisa observationer av barnets eget modersmål.

Stöd i övergångsfasen: Talterapeuten säkerställer att information om elevens språkliga utmaningar och nödvändiga stödåtgärder (till exempel muntliga prov, lättläst språk) följer med från lågstadiet till högstadiet och vidare till andra stadiet. Detta förhindrar att studievägen avbryts i ett kritiskt skede.

5. Slutsatser

Den nuvarande modellen, där talterapi endast är medicinsk rehabilitering långt från skolans vardag, är ineffektiv ur ett förebyggande perspektiv.

Förankring av talterapeuter i elevvården

- förebygger att unga med invandrarbakgrund samt finsk- och svenskspråkiga barn och unga med språkstörning marginaliseras utanför utbildningsvägen
- minskar kostnader kopplade till utslagning – nya motiverade experter skapar viktig konkurrenskraft för Finland
- stödjer lärarnas ork genom att erbjuda konkreta verktyg för undervisning av barn med språkstörning och för heterogena klasser
- förebygger och minskar behovet av andra samhälleliga stödinsatser.

Fullmäktigefråga (Västra Nylands välfärdsområdesfullmäktige)

Rubrik: Utnyttjande av talterapeuternas resurser och kompetens inom elevvården för att förebygga språkliga svårigheter och utslagning

Goda språkkunskaper, språkförståelse och språkproduktion är grunden för lärande och delaktighet. Forskning visar att bristande behärskning av skolspråket är det största hindret för unga med invandrarbakgrund att delta i fortsatta studier och hitta sysselsättning. Det är särskilt oroväckande att språkliga störningar, inklusive utvecklingsrelaterad språkstörning (DLD), hamnar i skymundan bakom läs- och skrivsvårigheter och att finsk- eller svenskspråkiga barn och unga blir utan det stöd de behöver.

Hos flerspråkiga barn förblir språkliga störningar ofta oidentifierade, eftersom svårigheterna antas bero på lärande av det finska språket. Inte heller finsk- och svenskspråkiga elever med utvecklingsrelaterad språkstörning får det stöd och det utvecklingsinriktade grepp som behövs i skolan. Talterapi är för närvarande strikt åtskild från elevvården som medicinsk rehabilitering.

God medicinsk praxis-rekommendationen (2019) betonar dock talterapeutens konsultativa roll i skolans vardag. I den nuvarande modellen når talterapeuternas sakkunskap inte i tillräcklig grad de elever som kämpar med det akademiska skolspråket och oidentifierade språkliga svårigheter. Västra Nylands välfärdsområde måste säkerställa att ingen studieväg bryts på grund av en oidentifierad språklig svårighet.

Vi undertecknade fullmäktigeledamöter ställer följande frågor:

Har Västra Nylands välfärdsområde utrett eller identifierat hur stor del av de studieavbrott eller utmaningar hos unga med invandrarbakgrund som gäller fortsatta studier hänger samman med oidentifierade språkliga svårigheter eller bristande kunskaper av skolspråket?

Hur sköts skolbarns och ungas språkliga störningar i Västra Nylands välfärdsområde?

Får de det talterapeutiska stöd de behöver?

Hur utnyttjas talterapeuternas kompetenser för tillfället inom välfärdsområdets elevvård i förebyggande arbete och lärarkonsultationer?

Hur många talterapeuter arbetar för närvarande inom elevvården i Västra Nylands välfärdsområde (den grundläggande utbildningen och andra stadiet) och motsvarar detta det faktiska behovet?

Har välfärdsområdet övervägt en modell med "ambulerande talterapeuter" eller en starkare förankring av talterapeuter i skolornas sektorsövergripande elevvård?

Hur säkerställs att flerspråkiga elever inte blir utan nödvändigt stöd på grund av underdiagnostik, och har talterapeuterna tillräckliga resurser för flerspråkig bedömning och dynamisk testning?

Hur säkerställs talterapeutisk sakkunskap när en ung person går vidare från grundskolan till andra stadiet så att det språkliga stödet fortsätter utan avbrott?

Minna Hakapää, SFP

Undertecknade

den 24 februari 2026

Hakapää Minna / inlämnare av frågan

Järvenpää Kaarina

Värmälä Johanna

Ahjoniemi Satu

Aittakumpu Birgit

Akinyemi Aino

Nurminen Minna

Hiila Eeva

Rodriguez Elina

Paakkunainen Lotta

Ahonen Emmi

Aintila Anna

Karimäki Johanna

Wickström Henrik

Waselius Fredrik

Johansson Mårten

Laaksonen Merja

Backman Ralf

Hyrkkö Saara

Skaffari Laura

Ali Habiba

Berglund Johan

Laine Anna

Keisteri-Sipilä Elli

Mäkäräinen Karoliina

Gästrin Eva-Lena

Tiitinen Helena

Kokko Elina

Ahltroos Tiina

Adlercreutz Anders

Hukari Hanna

Mattsson Fanni